

Oxåker

Swedish green. Kärt barn har många namn. Kolmårdsmarmorn, som bildades för cirka två miljarder år sedan, är en av de mest typiska svenska stensorterna och internationellt mest kända. Stenens dekorativa egenskaper och distinkt gröna färgnyanser har gett den status som en av de mest exklusiva marmorsorterna. Den brukar kopplas samman med byggnader som Stockholms stadshus, Kreugers Tändstickspalatset, Operan i Paris och Rockefeller Center i New York.

Det är den höga halten av silikatmineralet serpentin som ger Kolmårdsmarmorn dess karaktäristiska gröna nyanser, från ljusgröna till grönsvarta. Den slipade stenens gröna färg kan mattas i solljus, vilket har gjort att den främst används inomhus och i inredningsdetaljer. Men med en grövre ytbehandling fungerar den bra även utomhus.

Exklusivitet kan också sätta hinder. När de stora, statligt subventionerade bostadsprojekten i betong tog över på 60-talet blev det svårt att fortsätta bryta Kolmårdsmarmor med ekonomiskt försvarbara argument. I den mån marmor användes importerades den från Italien och Portugal, dåtidens låglöneländer.

I DAG HAR MÅNGA den felaktiga uppfattningen att Kolmårdsmarmor inte bryts längre, att stenens historia upphörde när den slutade brytas i just Kolmården. Men av de en gång 65 aktiva brott där Kolmårdsmarmor en gång bröts återstår ännu ett: Oxåker. Det är Borghamns Stenförädling som driver brottet.

– Vårt täktillstånd i Kolmården och Oxåkerbrottet sträcker sig till 2025, säger vd Mats-Ola Ericsson.

Han utgör tredje generationen i familjeföretaget som med 14 anställda driver stenhuggeriet. Och successionen verkar säkrad, sonen Tim går gesällutbildning för att bli stensemästare.

Produktionen av Kolmårdsmarmor står för bolagets halva verksamhet, och andelen lär knappast minska – intresset för den gröna marmorn ökar hela tiden.

– Vi gör också stora investeringar i ny teknik för att effektivisera produktionen.

Den stigande efterfrågan hänger delvis samman med behovet av restaureringsarbeten och ombyggnation i byggnader från förra sekelskiftet. Samtidigt har Kolmårdsmarmor upplevt en inredningsrenässans i moderna badrum, kök och golv. I takt med att bostadspriserna skjutit i höjden har kolmårdsmarmor åter blivit en markör för just exklusivitet.

– Vi fick faktiskt nyligen en beställning på en hel innergård från en bostadsrättsförening på Östermalm i Stockholm, säger Mats-Ola Ericsson.

KOLMÅRDSMARMORNs historia går betydligt längre tillbaka än förra sekelskiftet. I slutet av 1600-talet fick marmorbruket i Kolmården sitt privilegiebrev, men flera hundra år tidigare tillverkades föremål som dopfuntar i kolmårdsmarmor. År 1978 togs det sista blocket ut från Kolmårdens Marmorbruk, men för den som vill förkovra sig ännu mer i historien och det lokala kulturarvet rekommenderas ett besök på Marmorbruksmuseet som drivs av Krokeks hembygdsförening. Museet består av ett tiotal byggnader i varierande storlekar. Smedja, snickeriutställning, förråd, krutkällare med mera.

– Men framförallt har vi återställt en marmorverkstad med fungerande maskinpark, säger Christer Ericson, en av eldsjälarna bakom projektet som själv har arbetat på Marmorbruket i Kolmården.

Kolmårdsmarmor är inte oväntat Östergötlands landskapssten.

– Det pågår också ett arbete för att klassa stenen som så kallat världsarv. Nyligen publicerades en uppsats om kolmårdsmarmor vid Geological Society i London, som en del av ansökan, säger Mats-Ola Ericsson.

När kommer den bäst till sin rätt?

– Den passar bäst till trappor och golv där det är ett stort slitage, både i nyproduktion och i äldre byggnader. Den passar också mycket bra i badrumsmiljöer.

Dina favoritexempel?

– Blå hallen i Stockholms stadshus och gamla sparbankshuset i Oslo. Det är magnifika objekt som visar att man kan använda Kolmårdsmarmor på olika vis. ■

FAKTA

Oxåker.

Detta är Kolmårdsmarmor.

Metamorf kalksten från området kring Kolmården i nordöstra Östergötland. Kolmårdsmarmor är rik på det vattenhaltiga magnesiumrika silikatmineralet serpentin. Det är det som ger stenens unika utseende. Marmorn från Oxåker finns i två typer, Kolmårdsmarmor OX och OXL. Genom att såga stenen från olika vinklar får man fram de två typernas unika mönster.

Vanliga ytbearbetningar:

Polerad, slipad, borstad, diamantfräst, sandsågad.

Kolmårdsmarmor
OX, polerad.

Kolmårdsmarmor
OXL, polerad.